

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Издаје сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Његово Величанство **НИКОЛА I.**
 краљ Црне Горе и Брда
 Господар Зете, Приморја и Скадарског Језера.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

„...СКОПЈЕ ЈЕ ПАЛО!...“

„...Скопје је пало!“ .. Не, Скопје се дигло
На крил'ма орла двоглавог и белог.
Скопје се дигло! .. лешеве су пали!...
А крв је текла народа нам целог.

И вали крви Скопје су нам дигли
Горе, и више, где је некад било,
И само над њим дух Душанов лебди
И витезова његових му крило.

БЕОГРАД

О, стан'те, сени, витезова палих
Пред Скопљем царским, Кумановом рујним,
Стан'те и чујте: кандила вам палим
За покој душе животом вам бујним.

Палим га жаром што вековима тиња.
Да плане пламом сав сте живот дали
Нек вам је слава!... а гробови ваши
Значе: славно сте умирати знали...

Ив. М. Илићевић

Радован Тунгуз Перовић — Невесињски:

Ђетна Вукова

— Роман из црногорског ратничког живота —

(3.)

И сад је ово трећи дан, да су Црногорци пали по Кошћелама, и да је Омер паша с хордијом заузео Ријеку, Обод и околне положаје и нарогушио се: како ће, бива, отоле право на Цетиње. Турци су чекали индат од Скадра, а Црногорци турски напад. Али гледати смрти у очи горе је него се и пољубити с њом, и чекати много је теже но је и дочекати.

— О Радичу!

— Ево ме, Ма-
шуте!— А-да имаш ко-
ји вишек одвише,
имаш ли, јадан?— Имам теке два,
а више не дађа
'ољом. А ти?— Не ја занаго
но један Па, да мо-
гу, узајмиох би
ће још да-ћ'и један,
а не бих га жалио,
кад б' има' су чим,
и платит' те добро.— Мајде, бож'а
ви је вјера, немам
ја ни по једнога! но
ће ме јутрос Тур-
ци заклат' и брез
замјене. И све гле-
'ам, у кога бих бар
један наша', да ме
тун не мрцине брез
у за' час по неко-
га. Остаје ми само
још над у Бога и
у јатаган.— Аох, куку ти
је мени, црnome ку-
кавцу, ће ћу поги-
нут' јутрос распас ка'
женетина! Ово је трећи дан ка'
ничесове труње нијесам мета'
на уста па ми јутрос додија
глад и невоља, те продах неку
јатаганчину Мирашу Бешину
за једну фрументиницу. Па сад
нит' имам ножа ни пушке, ни
жнам су чим ћу Турке дочекат'
нако с камењем и голијем рукама
и с ово мало жољавога ми јадо-
живота. А-ох, погибије!..Ако пак оваки зборови нијесу
могли допирати до Обода и
Костадин-брда, на пет пушкомета
даљине, до ушију сарашћера
Омера, допирали су и допрли су
до — књаза Данила.— Аох!... јекну и он и раздрије се,
као сумахнут;

па одскочи с мјеста, а задрхта, запухта, и закрвави очима, попут задритла бака кад на сколутаног шаргана нагази. — Аох, црна срећо и црни дане, да те бог убије! И ја излазим са овом шаком јада да с' одупрем силноме цару Отмановићу, је ли?! А, колико је у њега самога Арапа, да дођу па се наклоне с Прекорнице и Гарча и само по једном плуну испунили би и изравњали сву Бјелопавлићску Валу. А у мене ни војске, ни чеба-не, ни тајина, ни ничега до ових кршах и вјере у правду и хришћанску помоћ, које су не вазде за вазде издавале и остављале на ћедило — од Косова и прије Косова. Проклет дан и сат кад сам се роцио! А камо среће

да сам прије врат сломио, но што сам се над овим живијем мученицима закњажио и толики народ на своју душу узео!..

И поново га стаде јека, и поново прохуја там' и амо неколико пута по шанцу, и понова узе дурбин и премјери Омер пашине позиције и хрку и силесију. И, таман одмакао дурбин од очију и учинио један корак назад, а, као да лишајни камен каквој утвари из себе даде живот, пред њим се обре — Ђетна Вукова.

XI

— А што си с, ом исио, господару, што?! Јеси ли ти, чоче, књаз Црне Горе али што друго, а? А, ако си

Црногорци одушевљено поздрављају објаву рата

то и ако жнаш ђе си то, онадар ти занаго не ваља та работа да ђа'ољом А та ти зловоља не подоба ни у гори час од овога, — јер ко од стра' мре, жнаш како му за душу звоне. Смрза' се тун, богами, ка' да си — не било г' од мене речено! — лацманин а не Црногорац. А да ли не видиш, е су на те данаске упрте очи ципанцијелога свијета и да је твој длан садако мејдан и бојиште чашнога крста и смрделивога мунарета? Од твога срца и чела данаске зависи, хоте л' одржат' стару славу и поштено име ови мученици унаоколо, што вет немају ни очњега вида, којијема се барут у месу зарио, а олово ребра изрешетало, и којијема је вет очи камена лишај

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

попа' а из лица свакоме маховина удар ла. Ја виђу димно, е није лако; а жнам и е ти је за невољу. Ма, ево ти чуда, ће без муке нема ни јунаштва. Није се чоче, ничесове фајде карит' и губит'. Једном ни је реда мријет' свакој ко; па, што поштеније, то вљеше. А прегоацу и бог помага Брез суђења се нико није ни родио, ни умро; па нећемо ни ми. Ове су се горе за муках и створиле;

мага; и може рука бож'а навит': да ни јопет стара срећа пропоје и да ти, господару, новом побједом, ка' ђурђевскијем сунцем са игока, огријеш срца овога патнога на рода а светом осветом ућешин оне хиљаде црнија удовицах и самохраницах црногорскија што се, кукајући над обезглављенијем главњама јутрос за твоје здравље богу моле и на те вас свој над полажу. А, буде ли су-

ТРИСТАГОДИШЊИЦА РОМАНОВА

ЊЕГОВО ИМПЕРАТОРСКО ВЕЛИЧАНСТВО
НИКОЛАЈ П. АЛЕКСАНДРОВИЧ
ЦАР И СВЕДРЖИТЕЉ СВЕРСИЈСКИ

те ограши и охрабри ову момчад око тебе, па за оруж'е! Па таман шта ви бог да и српска срећа до-несе! Кад се чојак највише препане, бог му најбоље по

српска круно сјајна — разведри се и наздрави ми!..

И утрпа Тетна књазу у руке боцу с лозовачом.

(Наставиће се)

Хероизам српске мајке

— Српкиње су претекле Шпартанке —

Сељанка једна из београдског округа испратила је на бојно поље јединца сина. У битци пред Битољем њен син је допао тешких рана па је онако рањен пренет у Скопље у болницу, одакле се јавио мајци, уз поруку, да се за њега не брине, јер ће јој скоро жив и здрав доћи.

Како је примила глас, да јој је син у болници одмах се решила, да га сбиђе. Одвраћали је сродници и суседи од те намере и предочавали јој тегобу пута и даљину Скопља али се старица није дала одвратити.

Спремила је сину свакојаких понуда, све што је знала да јој син воле, па између осталог понела му је и једне чаране најлепше, што их је за једну ноћ сама могла исплести.

И једнога дана освануло је у Скопљу и банула у болницу у којој јој је син лежао

Када га је видела на постељи ведра чела и добра изгледа њеној срећи није било краја.

Села је крај одра свога љубимца, па задовољна, што га је затекла не само жива но и расположена, милује га, тепа му и празни торбу с понудама.

Син се, јунак, свему обрадовао али када му срећна мајка пружи дивне шарене чарапе он се горко насмеја ал' окрете главу, да му мати тај осмејак не опази.

Предавајући му „јабуку“ једну за другом, мати је наваљивала на сина, да му она лично обуче чарапе, које му је, из велике љубави, сама плела, знајући колико су му миле лепе чарапе.

Син се бранио, али је мајка наваљивала, и то толико, да је најзад хтела да испуни своју вољу ма и силом. Јунак се бранио, али је био немоћан. Енергична старица задиже покривач...

Пред призором који јој се пред очима указао пала би свака друга жена у несвест, јер њен јединац није имао — ни једне ноге. Обе ноге му је разнела турска граната.

А старица, сељанка српска, с пуно резигнације, ал одлучности благо се насмеја, помилује образе свога јединца и чудном неком мирноћом повраћајући покривач рече:

— Живео краљ који је и тебе послао да браћу о слобађаш и Косово светиш! Хвала Богу, који ми те жива сачувао!

НАШЕ ВОЈСКОВОЂЕ

БЕНЕРАЛШТАВНИ ПУКОВНИК

Живко Павловић

НАЧЕЛНИК ШТАВА СРПСКЕ СКАДАРСКЕ АРМИЈЕ

Међу најбољим нашим официрима једно од првих места заузима пуковник Павловић. Он је учествовао у стварању ратног плана, при његовом извођењу био је у Врховној Команди; када је примирје закључено одређен је за стручног војничког експерта при преговорима у Лондону а сада, када су настављене ратне операције пуковник Живко добио је један од најважнијих положаја, одређен је за начелника штаба новоформиране српске армије, која има за задатак, да узме тврди град Скадар на Бојани.

НАШИ ЈУНАЦИ

ПЕШАДИЈСКИ ПОТПУКОВНИК

Ђура П. Докић

КОМАНДАНТ 5. ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА

До пред рат потпуковник Докић био је у 18. пешадијском пуку, а када је оглашена мобилизација њему је поверена команда над 5. пешадијским пуком Краља Милана. Тај пук имао је срећу да узме јака учешћа у свима јачим борбама прве армије од Куманова до Битоља и свугде су се одлично понели храбри Ваљевци и одлично показао њихов командант, који је презирући смрт у време најстрашније борбе летео од чете до чете у стрељачком строју одржавајући витешки дух код храброга свога пука.

ХЕРОЈСКЕ ПЕСМЕ

Од Владимира Станимирскића

Првим редовима

Поздрављам вас, децо без огњишта, што волесте свој завичај, пун туђе среће и туђих срдаца. Поздрављам вас, живи покојници, што безимено пролисте своју младу крв, чим вам је срце јаче закуцало за рођеном грудом!

Смрт је прекинула ваш пут, да преко ваших мртвих тела пређу утвренијим путем они, који су закаснили за данашњи велики бој; за њима ће прелазити лагано они, који су више волели живот, но слободу; као и они, који су се бојали више смрти, него срамоте.

Хероји нашега мирног поколења, постали сте мученици наше паћеничке Отаџбине. Да ли ће украђена јуначка слава од вас обасјати оне, који су добили битку, када сте ви изгубили животе? Да ли ће она засенити ваше храбре подвиге? Па нека буде и то. Нека ваш прзи и последњи јуриш буде толико чист и поносит, да је ваша смрт само велики и мирни епилог нашега незнаног и неопеваног јунаштва, без сујете и ваше светиљске славе без земаљскога признања.

Пали сте, да деца оних, што неваљају, буду поносите, да потомци заробљених буду слободни, да сви синови Отаџбине буду бољи од многих отаца.

Незнани јунаци, обесмрћени сте у нашим срцима, док она куцају за Отаџбину. На крвавоме бранику слободу почела је нова епопеја онога дана, када сте ви издисали. Никада се више неће угасити велико одушевљење после онога тренутка, када су се угасили погледи ваших укочених очију; родило се родољубље после ваше смрти.

Поздрављам вас, браћо, без суза и без туге, да не обесветим светињу ваше смрти и нашега родољубља.

БАЛКАНСКИ САВЕЗ

Пре осам година, када су оно учестили братски састанци српске и бугарске академске омладине и културних радника наш уредник обратио се многим угледним бугарским политичарима, књижевницима и јавним радницима с молбом, да му у збијеним редовима даду своје мишљење о Балканском Савезу, који је онда још био само сан родољуб и на једној и на другој страни

Највећи живи бугарски песник Иван Вазов, одазивајући се нашој молби, рекао је о Балканском Савезу ово:

Балкански Савез је једна реч којој ја од свег срца желим, да добије тело и крв и да се што пре оствари.

А зашто се до сала није остварило то? Томе су узрок много: *грешке из наших историја* (српске и бугарске), *наша прошлост стара и скорашња*; *недостатак зрелих политичких мисли код оних који руководе судбином наших двају народа, само Словенима својтвена слабост за међусобице и супарништво*. Као што се види, многи непријатељи за остварање ове идеје.

Великодушни покрет српске и бугарске омладине у последње време га постизавање овог идеала, покрет који је изникао из сазнања великих и обостраних интереса у садашњости и будућности, биће најмоћнија пропаганда да два братска народа пригрле ту идеју. Неопходно је само да тај благородни жар остане стално, да се повећава; неопходан је искрен и лојалан рад обеју земаља; понављам искрен и лојалан.

Нека се наоружамо куражју на узајамне уступке; нека имамо херојства да заборавимо све тесногруде националне рачуне и да мислимо само на једно: да ће и српски и бугарски народ бити слободни, силни и велики само братским ступањем напред учврстом политичком савезу.

Иван Вазов.

Нагоричански хероји

— ДВА ДРУГА, ДВА ЈУНАКА. —

Пешадијски капетан прве класе

Павле Јуришић-Штурм,

командир чете у 18. пуку

нато, те ће име овог кумановског Обилића српски на род увек с поносом и дивљењем помињати.

Симпатични капетан Павле од јуначког је рода и кољена, па није ни чудо, да је и сам јунак био. Отац му је пок. потпуковник Евгеније био јунак, коме је тешко наћи равна у сва три прошла наша рата, а стриц му ђенарал Павле био је херој прошлих ратова, па је остао понос српске војске и у овом рату. Са два Павла, са два Јуришића српска војска ће се вазда поносити и истицати их као пример ваљаности и пожртвовања за српске идеале. Млади капетан Павле са својом четом био је уз Љутомирову чету и беспримерном личном храброшћу и самоодрицањем успео је, да од сваког војника своје чете створи новог Обилића. Само томе бла-

По гласу званичних извештаја, који су објављени одмах по кумановској битци два највећа хероја ове славне победе јесу два млада официра, чијим ликозима украшујемо овај лист. То су сада већ покојни Љутомир Ђорђевић, који је за свој херојизам унапређен од капетана друге класе за мајора, и пешадијски капетан прве класе Павле Е. Јуришић-Штурм, који је у миру у стиховима умео да опева српску славу, а на крвавом мегдану показао, да је достојан, да се пева о његовој слави.

У прошлом броју донели смо слику пок. мајора Љутомира, а данас доносимо најновију његову слику, снимљену непосредно пред сам рат. У миру је Љутомир био један од најбољих командира у нашој војсци, а какав је у рату био то је данас већ свакоме Србину поз-

Пешадијски мајор

† **Љутомир Ђорђевић,**

командир чете у 18. пуку.

годарећи могао је 18. пук да задржи читав корпус бестурске ордије, која је бесомучно ниваљивала, али продрети није могла, јер су јој продирање спречавали људи, који су смрт сматрали за част и срећу. Истичући се непрестано пред четом капетан Павле је допао тешких рана, али као да и сам Бог љуби јунаке и штити оне, који са задовољством иду у смрт за Отаџбину, он се већ знатно опоравио и ако је, у први мах, изледало да му нема лека. Оздрављењу нагоричанског јунака, кумановског Обилића капетана Павла радоваће се сваки Србин, који с дивљењем и поштовањем помиње име младог хероја, који је својом неустрашимшћу и пожртвовањем врло много допринео српском бојном успеху и освети Косова.

Наши на Приморју.

Иван Иванић

НАЧЕЛНИК ПРИМОРСКОГ ОКРУГА У ДРАЧУ.

Први начелник скружни у Драчу постао је познати добар познавалац прилика у бившој Турској Иван Иванић. Своју нову дужност Иванић врши на потпуно задовољство претпостављених, као што је увек на дужности био тачан и исправан. За њим је отпутовала на српско приморје и врло му супруга г-ђа Делфа, која је у почетку рата била неуморна у болници Кола Српских

Сестара а када је отишла у Љеш и Драч својом преданошћу рањеним српским херојима под Скадром учинила је толико, да је рањеници славе и хвале и веле, да оно што је она за њих учинила неће и не могу заборавити докле год живе.

Ноћ после прве борбе

— ВОЈЦИМА XII. ПЕШАДИЈСКОГ ПУКА ЦАРА ЛАЗАРА I. ПОЗИВА —

Студена ноћ, а ведрина шиба
Знојава дрхћу сва војничка тела,
Ал' борац главу пред тим не сагиба —
Сваки је лика ведра и весела;

Свак жељан борбе и јуначке славе
И готов увек за победу живу; —
Већ данас прве нападају главе,
По равном Лабу — корачућ' Косову.

Студена ноћ, а ведрина шиба,
Знојава дрхћу сва војничка тела,
Ал' борац главу пред тим не сагиба —
Већ спреман чека на новија дела.

— Још сутра зором, потомци цар Лазе,
Има да ступе у даљу обнову:
Да хиљаду глава непријатељских згазе
Па онда да се појаве Косову.

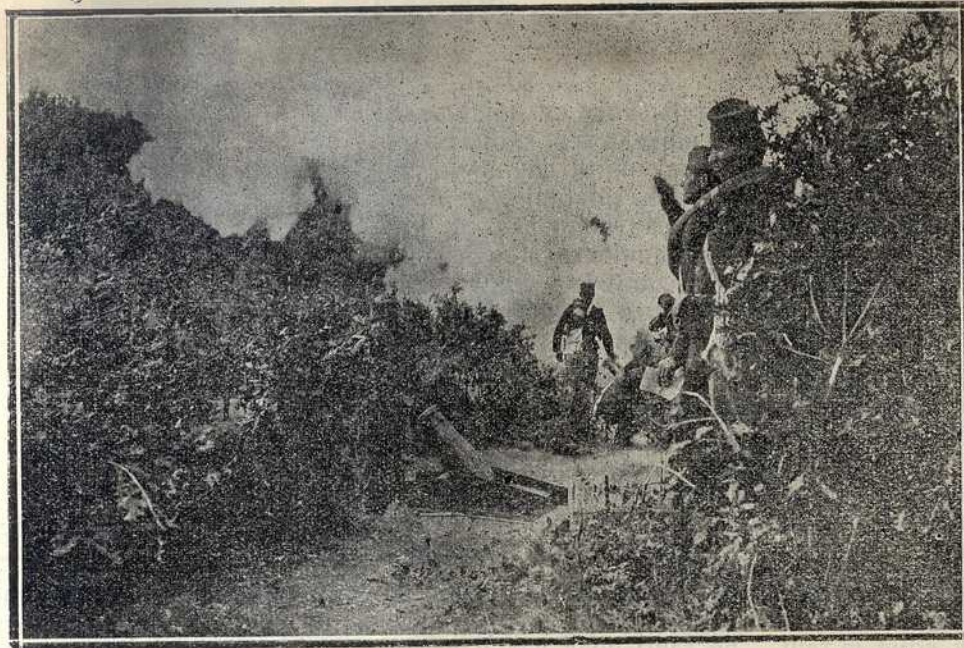
8. II. 1913 г.

Приврзен

Радосав Глигоријевић

потпоручник

Наша артиљерија под Једреном Гађање из мерзера на турска утврђења

Наша слика представља једну српску батерију дванајест сантиметарних спреда пунећих мерзера, који под Једреном успешно бију турска утврђења.

Један мерзер је баш опалио и ено се на слици врло лепо и јасно види како се дигао око њега читав облак од белог дима.

Крај другог топа, који је пун, стоји војник са телефонским шкољкама, очекујући наредбу, да се и други топ пали.

Ови топови су оригинална облика, изгледају као аван, а дејство њихово под вештим руковођењем наших ненадмашних тобџија страховито је, о чему би могли много причати једренски Турци.

У НЕБРЕГОВУ

— СЛИКА ИЗ СЕДАМНАЕСТОГ ЛУКА. —

Наредник Лука, стари ратник, поче:
„Дошло је време, децо, па смо и ми
„Кренули напред. Балкан нек се дими,
„А младе буле вино нек нам точе!...“

Слатко се томе насмејасмо... Потом
Пажљиво ратну уредисмо спрему...
И док се неки још смејаху њему,
Турци су журно наступали котом.

За борбу се тад развисмо... С Присата
Гранате турске Небрегово руше... —
Уморни, гладни и мокри до гуше,
Разбијасмо тврда царска врата... —

Пудњава страшна преста... Већ се смрче...
И ноћ се хладна ухвати над селом,
Кô сенка туге над јуначким челом;
А груди наше од зиме се грче...

Са једног краја неба месец засја,
Љупко, ко ђердан везирове ћерке,
И светлост паде на трошне кућерке,
И мрка лица ратничка обасја.

Из Глигорове куће дим се дижê...
Унутра један војвода и чета.
Све кршни људи... Младићско: стас, лета... —
Ни једна душа не осећа гриже.

Мучна ће поноћ проћи... Рано сутра
Ми ћемо ићи напред, ведра чела
У снежној равни, до Маркова Села.
Прилеп ће да нас види тога јутра.

Флорина.

Сава М. Радовановић.

Видех Бога и по трећи пут

— Сличница са бојног поља —

Први пут видех Бога на Црноме Мору, када се страховита бура титрала маленим паробродом „Софијом“, када су таласи почели заплускавати преко палубе; када су путници стајали као пијани; када је свака ствар на њему дрхтала; када смо сви били наднешени над кључалом морском бездном, спремном да нас свакога тренутка прогута...

Други пут га видех, када се бејаш испео на врх Белмећана, одакле се пред мојим очима створи величина Балкана и пространост Македоније заједно с њеним поробљеним синовима и уплаканим мајкама. Плач и врисак те поробљене земље параху ми срце. Они беху велики, већи од самог Белмећана. Ја се осећаш сићушним пред великом висином, и немоћним да утешим нашу кукавну браћу позади њега.

И погледа у небо....

* * *

10. октобра био се жесток бој, још од рана јутра на Младом Нагоричану. Бој беше у највећем жеку. Били смо потпора иза стрељачког низа. Лежали смо иза једне гредице, са које су се стрелци пустили у бој.

Време беше облачно. На нас је лила киша, не је сења, него плаха као усред лета. Пушке учестале, па само грочу, зрна су страшно пиштала више нас, час тужно, час паксно. Нека су ударала о стење: учини само „пљас“ кад удари у стену, спљошти се и ту остане, друга су одскакала и прелетала одмах више нас, те би нам сваки час срце уздрхтало. Са страхом смо очекивали минут, када ћемо први пут ступити у борбу.

И нисмо га дуго чекали. Још у 7. изјутра били смо напоредо с друговима у бојној линији. Први нам је посао био да нападнемо на непријатељске положаје иза стена. Јуриш нам је испео на руком. Непријатељ је одступио из винограда, оставивши неколико стотина изгинулих. Том приликом смо их и заробили неколико десетина....

* * *

Лежао сам иза једног камена у винограду. Ту има камена у огромној ксличини: исечено, посуто штедром десницом неког исполина, давало је нападачима заклона од непријатељских куршума. Десно од мене лежао је један мој друг, такође иза једног камена. Киша је непре-

кидно лила. Испод мене беше већ читава локва кишнице. Били смо мокри до костију. Али нам то није сметало да стојимо бодро на свом месту и да вршимо своју војничку дужност.

Непријатељ пође мало напред. Његова паљба учеста. Пуцњава је проламала ваздух. Бризантне гранате падале се око нас са страховитим треском, дизале читаве слојеве омењале земље. Земља је цептала под нама. Смрт замрачи небеса..

На ватру смо ватром одговарали,

Исти камен, који је мени служио за заклон, чинио је исту услугу и моме другу са леве стране. Али овај мој друг хтеде сада, да буде сасвим уз мене, па устаде на колена, да ми се, тако идући на коленима, приближи и вероватно по његовом рачунању, ухвати zgodније место. Али тек што се беше усправио на колена, прошиша му непријатељске таче кроз главу. Ни речи, ни гласа. Остао је тако на коленима, само што му глава беше клонула на земљу.

Из уста му покуља црвена крв и помеша се с локвом од кишнице. Поцрвенела вода протече испод мене и изби на десну страну.

Кад је другар с десне стране смотрио црвену воду запита ме шапато, преко загорелих усана да нисам рањен.

Овај, пак, са десне стране видео је сад први пут крв нашег убијеног војника. Његово бледо лице постаде још блеђе због близине мртваца. Обузе га неки чулан осећај мешавина од ужаса и болећивости. Видео сам како се стресао. Али већ после једног минута лице његово доби први облик свој и он се усправи на колена. Подиже десницу да се прекрсти, погледав у небо, пови се и паде позатке.

И њега је таче ударило у чело.

Ни речи, ни гласа, ни последње збогом!

И његово се чело обоји црвеном крви.

Крв друга са леве, помеша се с крвљу друга са десне стране. Вода још јаче поцрвене. Учини ми се да и ваздух и земља добише боју крви покрај мене проливане, поче све да ми се црвени. Нада мном се беше наднела смрт. Не, не смрт него Бог беше нада мном..

Једна граната тресну не далеко од мене те се тргох и освестих. Непријатељ беше на 300 корака од нас. Хтедох да напуним пушку.

Али, о, ужаса — нисам имао муниције. Све што сам имао, испуцао сам. Маших се за фишеклију убијеног другара са леве стране, и узех његову муницију. Занесен пуцањем, не сећам се, колико сам време лежао између два моја друга.

Ала се спокојно пуца међу мртвацима!

* * *

Непријатељи се спремаше за јуриш. По његовом наступању и појачаној ватри могло се закључити, да се спрема да из одбране пређе у напад.

— На бајонет! Напред! грмну наш командир. И чета громким „ура!“ полете на непријатеља.. А они моји убијени другови — остадоше иза камена. Они не видоше ефекет нашег јуриша, не подигоше главе да виде разбијена непријатеља..

Мирно спавајте, мученици отачаствене дужности! Павши за слободу браће, ви сте испунили своју дужност! Само што ваша деца неће знати где су вам гробови!

* * *

Ко није био на мору, ко није био на бојном пољу, тај није видео Бога!

Крај Вардара

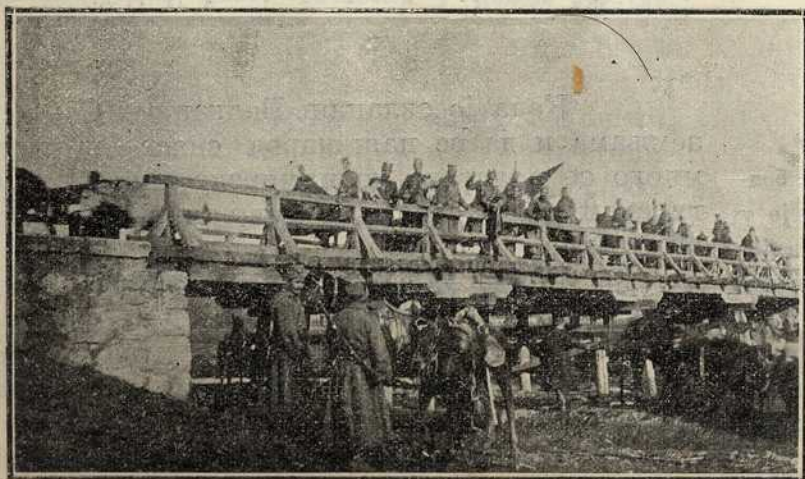
Вардар вода хладна тече крај саме железничке станице, која је, као и све у бившој Турској, толико мурдарска, да ни чесме нема. Наш уморни железничар ожеднео, па се часком спустио са колосека низ стрму обалу захватио бистре воде у своју шајкачу, па се сит напио, а бистар као кристал Вардар шумећи јурн даље, радосно жуборећи, јер је после толико векова ропства дочекао, да народ крај његових обала добије слободу, то највеће благо, које ће донети среће и напретка овим до сада запуштеним крајевима.

На крајњем српском југу

Српска коњица на Сакуљевом мосту код Лерина

На југу у своје победоносном походу, испуњеном славним бојним успесима, српска војска доспела је чак до Лерина — Флорине. Ова слика представља мост код Сакуљева код самог Лерина, а на њему је српска војска, четврти коњички пук, који је под командом свог узоритог команданта, мајора Јеврема Лазића, заузео Лерин и из њега протерао Турке, који су дан раније Лерин поново отели од Грка

Доцније су наши саму варош уступили Грцима, те је данас у вароши њихова власт, али цела околина Лерина је у српским рукама и у њој је српска власт и војна и грађанска.

Наши заробљеници.

На одмору у београдском граду.

У овој рату српска војска је задобила велики ратни плен и заробила је велики број турских војника. Већина заробљеника је пренета у старе границе Србије, а велики број њих је спроведен у Београд, где су били смештени у касарнама доњег града. Са заробљеницима се врло љубавно поступа, а официри имају по граду слободу кретања и примају новчану помоћ поред хране. Наша слика представља једну групу турских заробљених војника у граду, како су изашли на пригревицу, па се сунчају и међу собом у разговору забављају. Први је један официр, а до њега је његов послани Србин Муслиман из Нове Вароши.

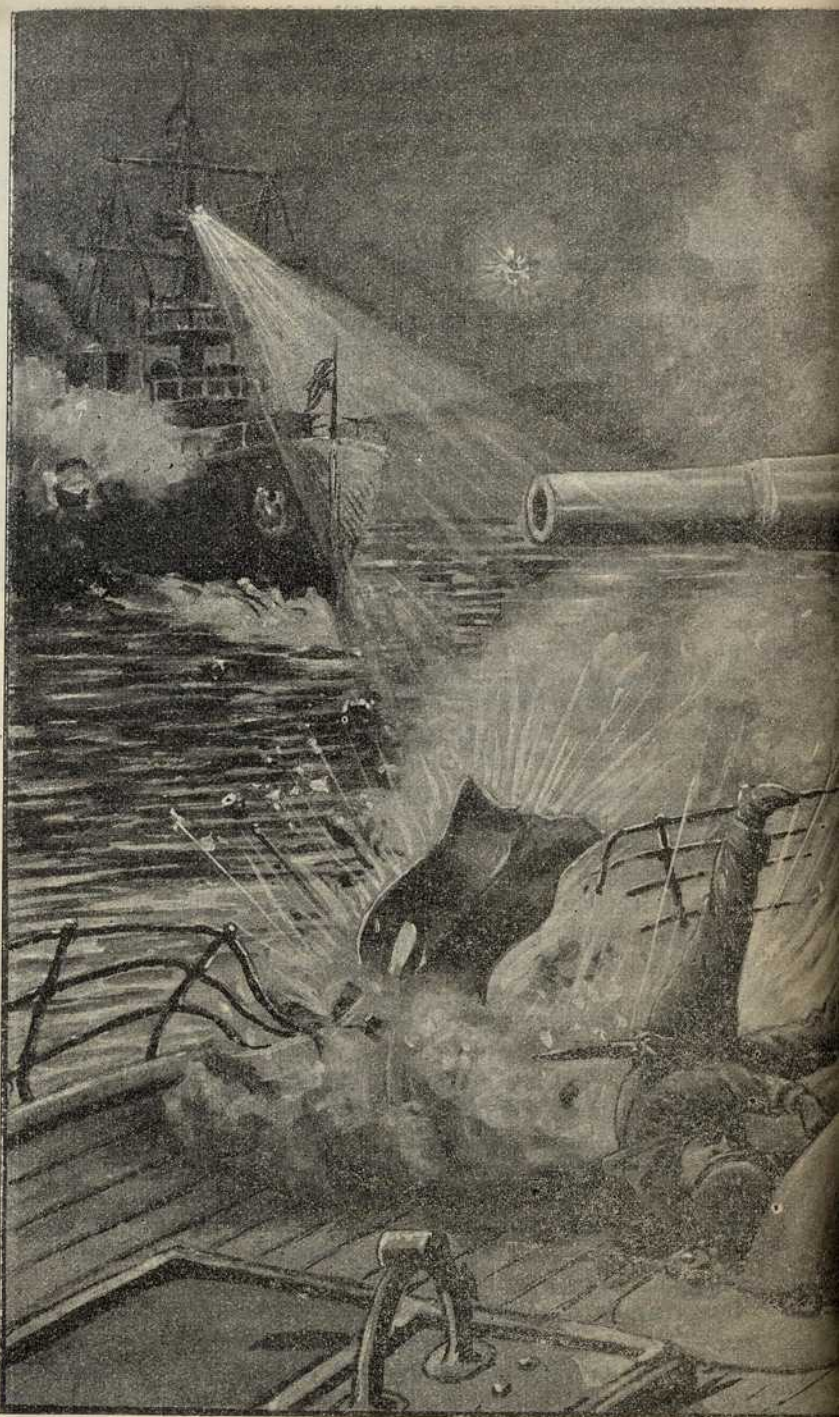

Коста Д. Главинић

ИНСПЕКТОР СВИХ РЕЗЕРВНИХ БОЛНИЦА У БЕОГРАДУ

Београд је за време ратних операција био пун болница. Поред старих сталних болница, установљено је у Београду још преко 20 резервних болница, те се осетила потреба, да се образује нарочити инспекторат, који би водио надзор и старање о тим болницама. Меродавни су били врло срећне руке у избору главног инспектора. Ову дужност су поверили бившем министру Кости Д. Главинићу, дугогодишњем заслужном председнику београдске општине, и он се на положају инспектора показао вредан и марљив, те је одлично функционисање болница у Београду у многоме и његова заслуга.

ПОМОРСКА БИТКА

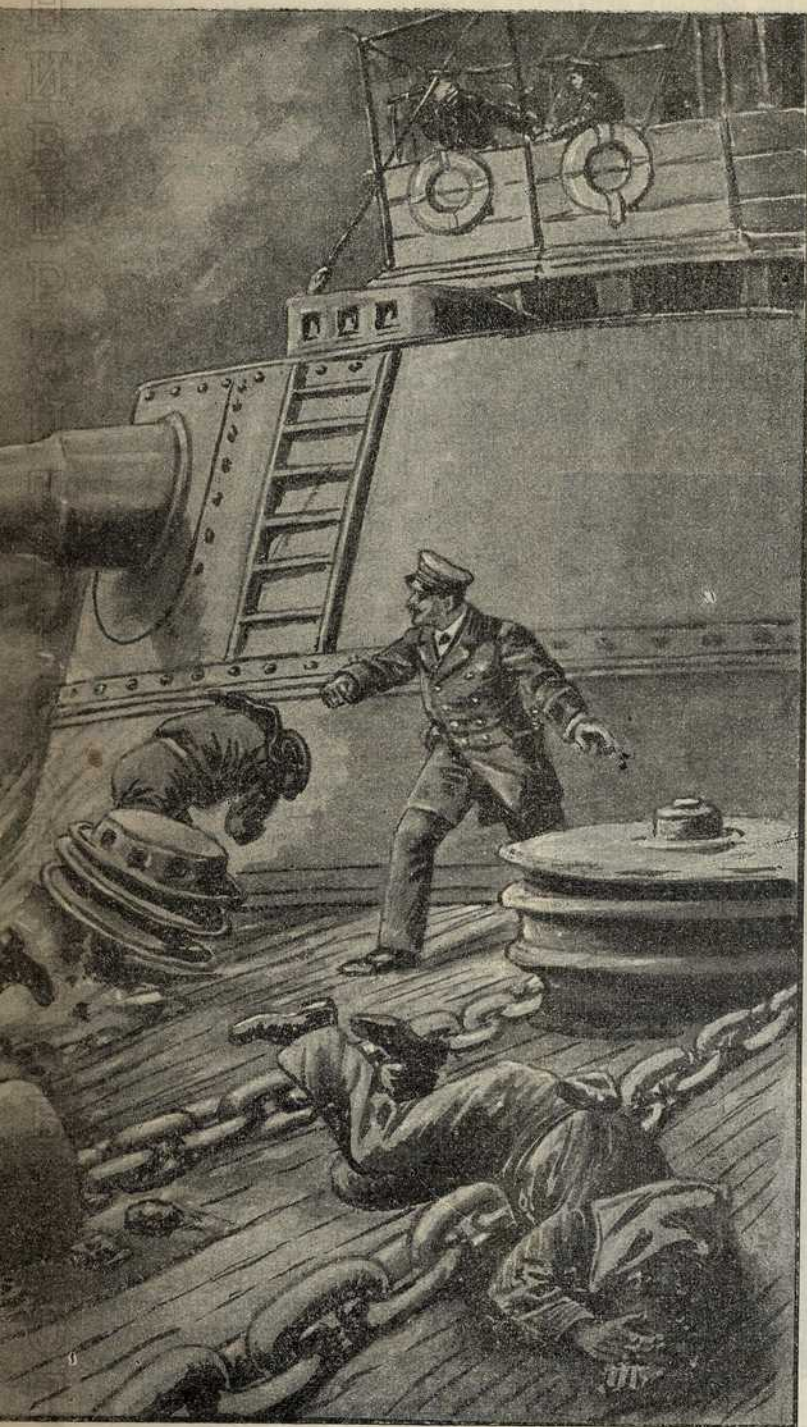

Сукоб грчке и турске морнарице пред Дарданелским теснацем са великим

Када је склопан Балкански Савез са задатком да се наш народ спасе од истребљења, много се полагало на поморску снагу Грчке. У току турском рату, криво је извршила намењену дужност наших поморских трупа.

Грчка је већ одавно обраћала велику пажњу својој војничкој материјалу добар, јер има велику обимну флоту је увек уживала глас добро опремљене и снажне. Грчка флота у овом рату блокирала је турски пренос савезничких трупа и онемогућавала Турцима да се приближе Дарданелском теснацу. Турска флота слабија је и по опреми и по снази. А кад је једном покушала да изађе из Дарданелског теснаца, она је доживела велике штете и повреде.

ЕД ДАРДАНЕЛИМА

јом је приликом турска флота натерана у дивље бегство
битцима.

да учини крај несносном турском режиму у нашим
е су Младотурци с планом систематски изводили
грчка флота, која се показала на висини и у грчко-
инога је допринела успесима сувоземних савезнич-

јој флоти на коју је увек била издашне руке, а како
те су јој становници по природи добри морнари,
ро уређене поморске силе.

обале, заузела читав низ турских острва, штитила
нос морем војске из Мале Азије.

ми људства те није никад смела изићи на отворен
ла била је принуђена да бега пошто је претрпела

Из Нове Србије.

На кладенцу.

Турци су се слабо отимали, за ово пет векова свога
господства, да оставе какве трагове после себе, да се по
чем, сем по злу, помињу и овда када дође време, које је
предвидео песник народаи, „друмови ће пожељет Турака,
ал' Турака нигде бити неће.“ Једини изузетак у томе чи-
нили су већином богатији бегови подижући чесме себи задуж-
бину. Наша слика представља једну такву чесму рађена од
камена. На чесми је стари Турчин, који свесан новог зе-
мана, пушта младе Српкињице, да прве захите студене
воде, а он ће после њих, јер његова — више не тече.

† Јосиф Бродил, војни капелник.

Под теретима ратнога штрапаца умро је 10. јануа-
ра у Крагујевцу и војни капелник и познати одлични,
популарни наш композитор Јосиф Бродил, који је цео
свој живот посветио српској музици, српској војсци,
српским идеалима. Смрћу његовом престало је да куца
једно племенито, братско словенско срце, које је љуби-
ло ову земљу и српски народ и у њему оставило тра-
јан спомен имену своме. Име творца „Србинова дана и
сна,“ „Српских потпурија,“ „Крај Вардара,“ „У Маће-
донију,“ „Са Челопека“ и других популарних и умет-
ничких његових композиција остаће тројно у најлеп-
шем сећању код нас.

Од Старца до Битоља.

— Дневник једног обвезника дунавске санитарске колоне. —

Завојиште се налазило иза брда недалеко од села Нагоричана где се крвав бој био.

После грдне муке, страшно разривених и блатњавих путева стигнемо до у близину завојишта.

Топовска грмљавина, непрекидно праштање митрељеза и пушака проламало је ваздух и орило се на све стране — као у паклу.

Око нас језовит приказ: Рањеници пролазе: болничари нешто узнемирени трче час тамо — час овамо

Пошлемо каплара Андреју да види где је завојиште. Није дуго прошло, а он се враћа.

Војска отступа и тако исто завојиште и кад су гранате претиле да га униште, командант је наредио, да се оступи иза брда у правцу ка Челопеку.

Дакле, није се могло даље, али је се морало, јер је тако гласила наредба референта санитарета.

Тешко да смо одмакли за стотину метара кад преко наших кола прелете и распршта се граната, а затим шрапнел. Заустави смо колону. Рањеници све више пролазе поред нас а теже рањене товарице у кола. Наредник Михаило Миленковић одјаха поново до завојишта, па пошто ни овога пута тамо никог не нађе, врати се колони где потоварисмо све теже рањенике и однесосмо их у I. пољску болницу, која је била смештена у новој школској згради у Челопеку.

Ето како је тачан извештај; оног ордонанса што нам мало пре наредбу донесе, рече Матић.

Мало пређашњег расположења нестане после овог повода и нарочито кад се паклена паљба понова чу и то још јача и страшнија но мало пре. Паљба митрељеза и пушака комешана с топовском риком, личила је као да се небо провалило па кроз њега распламтела лава куља. Мрак је. Месечина врло слаба и тревутна. Од силне паљбе а нарочито шрапнела, небо се сија као да непрестано муње севају.

Рањеници почеше да долазе у групама. Отпућамо их

у болницу и распитујемо се о војци. Њихов је извештај неутешан. Њихов број стално расте махом су из 18-ог и 7-ог пука Борба непрекидна. Бије се жестином као оно у 4 часа и траје све до 3 сак у јутру. Болнице препуне. Рањеници јаучу. Узмемо кафану где превијемо рањенике. Већина изгледа да је лако рањена, али има и тешко рањених. Једноме је граната разнела уста.

Ах, како је страшно изгледао с разнешеним устима и отвореним вилицама из којих се виде локве усирене крви. Био је потпуно присебан и кад нам се приближио да му рану превијемо, упитах га да ми каже: име и презиме и пук батаљон и чету, ради завођења у списак. Он не могавши одговорити, извади војну исправу из џепа и пружи ми је, где је све било означено. Налазим да би се огрешо о овог јунака, и ако му, на жалост име не запамтих, да напоменем, да је он своју брзометку чврсто у рукама држао и да је с бојишта, где је рањен па све до Челопека пешке дошао.

Све до 4. часа у јутру дочекивали смо рањенике и превијали им ране. Они су нам све прње вести доносили.

Војници из позадине па и наше колоне јако су забринуте. Сви страхују од наредбе за одступање, јер се једва овамо дошло, а натраг би још горе било, пошто су коњи изнемогли.

Па ипак се уздамо у нашу храбру војску, која је певајући пошла да Косово освети или да тамо смрт нађе.

Њихов се извештај у главном слагао. Скоро сви су од прилике овако описивали борбу:

Кад се дунавска дивизија приближила Нагоричану одређен је 18. пук на предстражи, а 7 пук као његова резерва.

Коњичка дивизија, која је рано у јутру отишла да извиди непријатеља, наиђе на Турке који оспу ватру на њих. Осамчајести пук је одмах заузео положаје и кренуо се висоравном код Младог Нагоричана заменивши коњицу.

Тако је почела та крвава али сјајна и знаменита борба код Куманова.

Наши су мислили да је Турака мало, али се у брзо увидело кад је 18. пук ступио у борбу и био засут с три стране страшном артиљеријском, шрапнелском и пушчаном ватром, да је непријатељ многобројан и да његова војска броји преко 80 000 људи.

Због кише, блато је било ужасно, те наша артиљерија није могла заузети zgodне положаје. То је много худило на претку и одбрани нашег 18. пука.

Турска је ватра била врло јака, а 18. пук лишен помоћи наше артиљерије, под унакресном ватром непријатеља, јако је ослабљен па је морао и поред невероватно упорног држања и храбрости надчовечанске напуштати свој положај. У томе му долази 7. пук у помоћ и поврати напуштени положај али са знатним губитцима. Ту је погинуо и командант 7. пука потпуковник Александар Глишић.

Наши су се јуначки држали а неколико пука су предузимали јуриш, нарочито овда, кад је пред вече артиљерија успела да изнесе на положаје своје топове и отвори паклену паљбу на Турке.

Дејство наше артиљерије је било тако добро, да су за кратко време ућукали више турских батерија и изродили панику код пешадије.

11. октобар

Неизвесност. Стање несносно. Непрестано стижу противуречни извештаји. Један каже, да напредујемо, а други да рђаво стојимо. Тек једна од најнеутешнијих појава та је, што је главни штаб дунавске дивизије одступио и преселио на једно брдо одмах више Челопека. Значи да је ситуација озбиљна.

Чује се страшна грмљавана топова још од 6 часова у јутру. Бој се бије у нашој непосредној близини. Време је денше, али блата још има. Рањеници још долазе. Има их врло много. Око болнице је, под ведрим небом, стотине рањеника поређано.

Око 10 часова борба се стишава. Чује се само рика топова, која се око 11. часова потпуно стишава. Овде — онде чује се још по који топ док и он око подне потпуно не умуче.

(Наставиће се.)

РЕЗЕРВНИ КОЊИЧКИ НАРЕДНИК Владета Љ Ковачевић
ЈУНАЧКИ ПАО НА КУМАНОВУ

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Наши освојили Куманово, рече један официр који с бојишта дође. Дривска дивизија је дошла јутрос и ударила на турско лево крило и разбила га. Код Турака страшно паника. Бегају на све стране. Оставили топове и грдну муницију

Радост неописана. Дажнусмо душом.

Причао нам је и о погибији храброг команданта 7 пука потпуковника Глишића.

У тренутцима најжешће борбе, када су наши војници неустрашимо јурили на непријатеља бајонетом у ружици; у тренутцима кад је наша артиљерија почела да коси редове непријатеља, одвоји се једно одељење турске војске и упути се нашој војски носећи у знак предаје белу заставу. Потпуковник Глишић нареди да се прекине палба. Али кад су се Турци приближили нашој војсци место да се предају осуу брзу палбу на њих. Настане тренутна узбуна. Наши први редови падоше и међу њима и потпуковник Глишић са многим другим официрима. За тренут ока, наши се повраташе и осуше брзу палбу на непријатеља те достојно осветише свога храброга команданта.

Добијамо налог да се кренемо у Ст. Нагоричане код манастира Св. Ђорђа, у близини места где је крвава борба била и где је турска сила сломијена.

После грдне муке по непроходним путевима где смо ми смо више кола стигосмо доцкан у вече.

Пред нами је грдно поље ошкољено са свију страна великим висовима, који су до мало пре били притиснути силном војском.

(Наставиће се.)

Јунаштво Зећана

— Над Кучима и Зећанима не има јунака у Црној Гори —

Десно крило т зв. Зетског Одред црногорске војске пред Скадром чине три зетска батаљона: дењозетски, љешкопољски и горњозетски („подгорички“). Вило је речи у јавности, о учешћу Зећана у овом рату, па је како официрима тако и војницима сва три зетска батаљона дато опште признање за њихову храброст и изванредни успех, где су се год у борби јавили чиме су потврдили своје јунаштво оглашено због њихове крајишничке борбе с Арбанасима прошлих тридесет и неколико година *рата у миру*, одкад је један део Зете ослобођен и Зећани од раје постали неустрашиви браћиоци границе према најзверскијем елементу досадање турске царевине. Особито је то Зећанима признато од стране

врховног команданта црногорске војске Краља Николе и команданта Зетског Одред Престолонаследника Књаза Данила. Убрзо пошто су после борбе око Тузи, прешли на другу страну имали су два жестока окршаја с Турцима, који су 18. и 20. октобра прошле године покушали да дебуширају из редута у Штоју уз Скадарско Језеро к пристаништу Ријоли, како би не само укинули то пристаниште, но и учинили робом и гробом све црногорско преко језера. Намера им није пошла за руком, јер су их Зећани оба пута страшно потукли и сатерали их у њихове редуте. Одмах после другог од речених бојева Краљ Никола је у главном логору на Груди у разговору са једним интелегентним Зећанином, хвалећи Зећане, јавно рекао дословце ово:

„Нашљедник ми је рекао, да нема довољно ријечи којима би могао нахвалити особито јунаштво Зећана, њихову присебност у критичним моментима, такт у борби и послушност према храбрим им старјешинама... А рекао ми је Нашљедник још нешто за њих; али не знам хоћу ли ти и то казати, да им рекнеш!.. Ма хћу!.. Чуј, дакле што ми је још рекао: „Да су ми, Тата, сви војници као Зећани и Кучи, давно бих већ био у Драчу и Призрену!“...

Сутра дан пошто је краљ изрекао ове историјске речи — историјске за Зету и Зећане, па поготову и иначе, он је команданту зетских батаљона, (који у рату чине засебну бригаду) до тада капетану Андрији Рајичевићу (такође зетске горе лист) за војничке врлине његове и потчињених му подарио командирски чин. На прошли Митровдан пак Краљ је с Ријеке Црнојевића упутио зетском команданту на Враку телеграм ове садржине: „Госп командире Андрије Рајичевићу — Груда Изручи краљевски ми поздрав свијема војницима под твојом командом и моју захвалност на њихово јуначко понашање према непријатељу. — На сваки четни барјак даривам по златну Обилића медаљу, а по пет златних Обилића медаља на чету и по тридесет сребрних за храброст и уз то шиљем ви пиће — педесет наполеона. — Краљ.“

Ово је командант Рајичевић саопштио војсци и у име своје, официра и војника зетских батаљона захвалио је краљу телеграфски.

Да Зећани заслужују овакву владареву пажњу и признање доказали су 19. новембра и 10. децембра прошле године. Опет је турска сила наваљивала да их пробије равницом уз језеро али су оба пута били као пре одбијени са огромним губитцима.

Наше милосрђе

Особље резервне болнице у основној школи у Крагујевцу.

Ова болница долази у ред најуређенијих наших резервних болница заслугом лица, које наша горња слика представља. У средини седе г-ђа Ашка Вучковићка и неуморно вредни и сав послу предани комесар ове болнице Миодраг Миладиновић, до Миладиновића је г-ђа Драга Лазовићка а до г-ђе Вучковићке г-ђа Стошићка и г-ђа Бисенија Радовановић. У горњем реду су г-ђа Ђурчићка и Благојевићка. Лево у шубари је вредни Божа болничар, а напред седе рањеници, који су као оздравели већ пуштени из ове одлично уређене болнице.

Наши четници

Војвода Дејан (Драгомир Ј. Јекић)

ЈУНАК СА КУМАНОВА

Када се појавио српски четнички покрет један од првих школованих омладинаца, који се томе покрету придружио и остао му веран све док нису испуњени Србинови идеали јесте војвода Дејан. Јак духом, испуњен љубављу према своме народу и одушевљењем за слободу Србинову војвода Дејан се годинама пробијао кроз гудуре и клисуре данашње Нове Србије, у којој се име војводе Дејана помиње с поштовањем и респектом. Стари хајдук оставио је кућу, породицу, службу и сада када је развијена застава ослобођења и са својом храбром четом полетео је да војсци српској крчи пута. Свој задатак испунио је најидеалније, а у кумановској битци допао је тешких рана од којих га је извидало задовољство што су идеали, за које је безброј пута излагао свој живот, у пунској мери остварени.

Наши јунаци

ПЕШАДИЈСКИ ПОРУЧНИК

Миливоје Д. Димитријевић

ВОДНИК У 18. ПЕШАДИЈСКОМ ПУКУ

Млади витез Миливоје одлично се понео у крвавој кумановској битци, у којој је његов храбри пук имао да издржи најжешћу ватру, којој је успешно одолео. Висока свесг о дужности код официра овога прослављенога пука највише је учинила, да се нашем оружју обезбеди потпун успех на Куманову. Млади потпоручник, сада већ поручник, Миливоје, који се и у миру истицао својим витештвом, показао се достојан официр овог славнога пука. Јурећи на челу своје чете задобио је тешке ране, али се сада већ толико опоравио, да је способан за нове јуначке подвиге.

Заузеће Санџака

— ИЗ БЕЛЕЖАКА ЈЕДНОГА ЧЕТНИКА. — (2).

Војвода са својим узео је од Турака један брег југоисточно од нас бранећи наш положаја од Урсулана, који су се налазили на вису Урсула, десно од њега. Турци с Чука бежали су безобзирце преко једне мале удољине ка Калипољу. У то време нам је дошло 5—6 четника од војводе у помоћ и отпочесмо их тући брзом палбом, да им онемогућимо даље бежање, те су се морали склонити у једну вртачу, која није била удаљена од ланца више од 150 м. Из те вртаче почеше један по један да беже Калипољу, али сваки нам је давао мету, те смо их тукли као зечеве.

Смркавало се, Турци се не чуше, војвода јави да се повучемо с тих положаја у Буковик на преноћиште. Са собом понесмо и тело покојног Илије и остависмо га у буковичкој цркви, у намери да га доцније саранимо. У тој битци сем Илије, погинула су с наше стране и три сељака из села Буковика. Турски губитци били су несравњено већи. По причању самих Турака погинуло их је тог дана око тридесет, рањених је било врло много. То је била прва борба мога четовања. Успех њен охрабрио ме је и дао ми више полета за нове битке.

Сутра дан вором по наређењу војводином кренули смо се, једни на Чекеревину, а други на Градину, који су положаји доминирали Калипољу. На овим положајима

задржали смо се четири дана од 2. до 6. октобра, бранећи село и непрестано пушкарајући се с Турцима, јер су они преко ноћ поново заузели Чуке. Иајутра 6 октобра био сам још с једним четником одређен на Увац, да обиђемо страже. Нисмо били далеко одмакли кад чусмо јаку пуцњаву наших на Чекеревини. Помислих да су опет Турци напали на село па их наши приметили. Одмах се вратимо, али нам рекоше, да је војвода добио извешће од команданта јаворске бригаде, да је објављен рат Турској, те они у част тога праве шенлук. Нас двојица се поново вратимо стражи. Пошто смо их обишли јавимо им објаву рата.

Одједанпут петвековни робови дигосе поносно главу. „Живео Краљ! Живела српска војска“ захори се из свију грла. Радости и клицању није било краја. Кад о том известисе једног чичу, видесмо га како отрча кући. Одмах се за тим врати носећи једну кошницу пуну меда. Ми га поздрависмо с „Добро јутро, чича!“

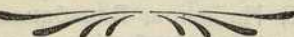
— Добра вам срећа, драга браћо, одговори он, па тресну ону кошницу о земљу.

— „Шта то уради?“

— Море, кад су ми Турци долазили и бирали најбоље за себе можете и ви ову појести, узвикну чича сав цептећи од узбуђења и радости. По подне се вратимо чети и ту затекосмо капетана Јездића, који већ беше са својом четом упао у Санџак и требао да нападне на Калипоље.

Борба на Урсулама

У договору с војводом капетан Јездић посео је са својом четом вис Градину, а ми 7. октобра изјутра пођемо на Урсуле, где су се Турци били јако ушанчили. Урсуле су планински повијарац, благо се спушта у долину, кроз коју тече река Кладница, која их раздваја од Градине. Војвода је узео са собом око педесет сељака из околних села: Буковика, Тисовице и Дебеле. Наш прелаз преко реке Кладнице бранио је капетан Јездић с Градине. Тако заштићени ухватили смо један гребен у Урсуле и отпочели битку. Пошто смо на том месту били добро осигурани, војвода нареди да ја, Цемовић и Берисављевић са још 20 сељака пређемо једну долину и ударимо на Турке с леђа. Чим смо пошли преко те долине, Турци су сву ватру окренули на нас да нам спрече пут, али смо ми ипак срећно прешли преко ње. Сада су Турци неколико пута покушавали да нас потисну са положаја, али им то није испало са руком. Борба је трајала целог дана, јер су и Турци били распоређени на врло погодним положајима. Око 4 часа по подне чула се потмула грмљавина првих српских топова са Јавора. Тамо је наша војска наступала ка Калипољу. После тога осећаше се све слабији отпор од Турака. То нас окуражи те почесмо нападати све јаче. У вече се Турци почеше нагло повлачити палећи све нашта су наишли. Одатле су бежали пут Сјенице, где се налазила турска војска с артиљеријом. Сутра дан на место богатог турског села Урсула, стајаше још само згариште сагорених кућа.

Са бојнога поља

ЦРНОГОРКЕ ИДУ ДА ОБИЉУ СВОЈЕ ВОЈНЕ

Векови су прошли...

Векови су прошли од Косовске битке;
Векови су прошли од кад царство паде,
Кад падоше њоме многе сабље бритке,
И снова се ланац за патње и јаде.

Векови су прошли, више неће проћи,
Захрђо је ланац који мора пући.

После кога мора светла зора доћи,
И прогнани, да се врате својој кући.

Векови су прошли; пет их је ал' много,
У пакленом ропству, у ланцима тешким,
Кад је Србин тол'ко претрпети могò,
Хранећи се духом храбрим и витешким.

Векови су прошли, а народ је ћутò,
И сневао један дан слободне зоре;
Сневао јунаке, док је гвожђе круто,
Стезало и болно плакале му горе.

Векови су прошли и више не треба;
Векови су прошли, више неће проћи,
Јер се рађа сунце негде у дну неба,
И дан светò свиће после тмурне ноћи.

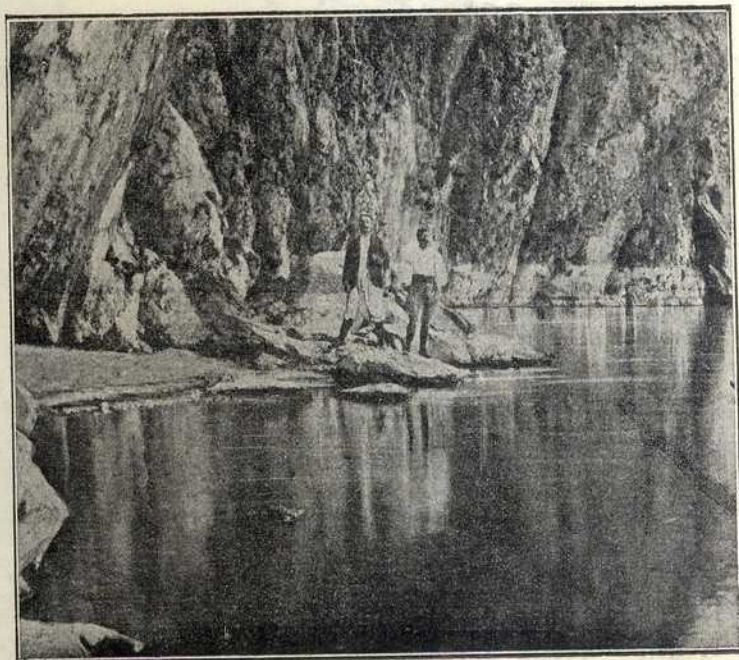
Векови су прошли; луч слободе гаснò,
Теби ланцем спутан напаћени роде,
Ал' ће сад да сине и светло и јасно,
Као сунце Правде и сунце Слободе.

И ја га већ гледам, где се рађа сводом,
Као некад што је, напаћени роде,
И кликћем у души за вашом слободом:
Здраво, здраво сунце Правде и Слободе!

Чедомир К. Протић

Из нове Србије

НА ОБАЛАМА ПРЕСПАНСКОГ ЈЕЗЕРА

У једном од прошлих бројева донели смо читав низ слика са обала Охридског Језера. Овом приликом доносимо један снимак са обала Преспанског Језера, до кога су допрле наше победоносне трупе и на коме се данас поносно лепрша српска тробојка.

Преспанско Језеро у непосредној је близини Скадарског Језера, а чувено је и са своје природне красоте и са добрих риба којима се сада наслађавају наши уморни ратници.

Из црногорске војске.

Књаз Петар са групом официра

Црногорски официри у овом рату јуначки су се понели и били су достојни потомци прослављених старих командира и барјактара. У сваком крвавом окршају они су били у првим редовима, предходећи примером храбрости својим војницима. О њиховој неустрашимости сведок су они многобројни гробови палих хероја официрских. На овој слици се види најмлађи син краља Николе, артиљеријски поручник Кнез Петар, (X) који је у овом балканско-турском рату опалио — први топ на Турке. Око њега десно и лево и у горњем реду су официри цетињског гарнизона у народној ношњи која је сада замењена униформама руског кроја.

Косовски осветници

† Владета Љ. Ковачевић,

секретар министарства иностраних дела.

Смрт Владете Ковачевића секретара министарства спољашних послова, један је од најтежих губитака, што смо га у личностима изгубили у овом рату. Дете угледне куће, у којој је добио лепо домаће васпитање школовао се у Паризу одакле се пун знања и добре воље да корисно послужи Отаџбини вратио у Београд. Међу нашем млађом школованом интелигенцијом био је један од најбољих, а било му је суђено да своје име овековечи не као дипломата но као ратник који живот положи, за Отаџбину. Слава му!

Писци о Македонији

У ове дане када је сва наша пажња скренута на Стару Србију и Македонију биће за наше читаоце од интереса да знају, ко је све код нас и на страни писао о тим нашим класичним земљама.

О Македонији су писали многи Срби и странци, од којих бележимо само ове писце:

Странци: Барт, Хан, Макензи — Ирбијева, Лавлеј, Убичини, Буљет, Рекли, Реслер, Ами Буе, Др. Јосиф Милер, Адолф Штраус, проф. Вајганд, Nobhouse Alexander J. E., Allan John A., Маршал Мармонт (дука дубровачки), Пуквиљ, W. Retchir, M. B rletius, E. Brown, Виктор Берар, Адолф Берл, Cousinéry, проф. Папађорђи, Тиајилос, A Sinvet, Genad.us, Snauford A Ritter zur Halle von Zamo, Карл Хрон, Хајнрих Милер Апостол Маргарити, Швајгер Лерхенвелд, Каниц Грizeбах, Леаке, Викенел, Артур И. Еванс, Луј Леже, Бертрандол де Брокије (1436) Ханз Дарншвам (1553) Köhler, Хаџи Калфа Ђатиб Челебија, Др. Хопер и многи други писци као и картографи Лезжан, Сакс, Кипер, J. B. Цинкајзен, Леза Дума проф. из Битоља, Арманд Шашвари, Вамбери, Грк Кл. Николанџи, Dr. Adije Benedichen Henzey Bolintneanu Ђорђе Шмит, Адолф Штраус Макс Шублија, проф. Полисис из Атине, Ксенопулос из Јаша, Tuma Waldkampff, Dr. Hans Barth, Лескин, И. Барбулеско, Рудолф Фоа.

Руси и Словени: Јастребов, Мајков, В. Григоровић, Н. Дурново, Комаров, Венелин, Аксаков, Ламански, Безсонов, Флорински, М. Т. Каченовски, Н. И. Греч, Н. А. Пољевој, А. Пилин, Спасовић, Вимазал Јагић, Миклошић, Никољски, Ровински, Шарапов, Овсјани, Гилфердинг, Востоков, Добровски, Бобриков, Голубински, Дуглас П. (Сватковски), Шафарик, Иречек, Облак и др.

Бугари Шопов—Офејков, Марин Дринов, Драганов, Верковић, Палаузов, Кнчев, Браћа Миладиновици, Раковски, Прванов, Качановски, Чолаков, Македонски, Инсаров, Дримколов, Бопчев, Славејков, Жинзисон (Цинцарин), А. Тодоров, Љ. Милетић, Спас Величков, Голуб Рајнов, Бајкушев, Спас Вазов, В. Д. Стојанов, К. А. Шапкарев, Неофит Бозбели, Богојев, Каравелов Љубен, Геров, Цанков, Наџенов, Балабанов, Бурмов, Каранов, Бранко Кнчев и још безброј други.

Од Срба: Стојан Новаковић, Панта Срећковић, Милош Милојевић, Милојко Веселиновић, Јеротије Рачанин, Јован Рајић, Кирило Пејчиновић, Пуљевски из Галичника, Спиридон Гопчевић, Стеван Радосављевић — Бдин, Павле Ђурђић (Дубровчанин из XVI века), Михајло Константиновић из Островице, Владимир Карић, Нићифор Дучић, Аћим Чумић, Љуба Ковачевић, Љуба Стојановић Стојан и Јован Бошковић Деспот Баџовић из Македоније, Дим Алексић из Росока, М. Ђ. Милићевић, Стојан М. Протић, Света Симић, Матија Бан, Др. Жеглиговац, Михаило Ристић, Иван Иванић, Чеда Мијатовић Јован Драгашевић, Д-р. Јован Хаџи Васиљевић, Стеван Каћански, Јован Миодраговић, Спира Калик, Бранислав Ђ. Нушић, Слободан Јовановић, Тодор Станковић, Јован Цвијић, Милутин Степановић, Аксентије Рујанац, Милан Ђорђевић и многи други.

Списак је овај непотпун, али је и овако интересантан.

Сви за једног.

Сличица о разорувању дивљих Арнаута

Када је моравска дивизија другог позива добила задатак да из Гостивара иде на Кичево, други батаљон другог пука, под командом мајора Мирослава Ј. Пилетића, одређен је да се крене у Мавровске Ханове на коту 1550 и ту остане као заштитница дивизије. Једновремено је овај батаљон имао да предузима и изврши разорување Арнаута у Горњој и Малој Реци. Батаљон је 22. октобра 1912. год. већ био у Мавровским Хановима, а уз пут је разорувао неколико села.

У Мавровским Хановима батаљон се скантоновао и поставио своје предстраже. Одмах је одређена друга чета под командом поручника Дамитрија Барбуловића коме је за водника одређен водник прве чете потпоручник Љуб. Кожовић да прођу кроз сву Горњу Реку и сва села разорувају.

За три дана, 23, 24, и 25. октобра, извршила је ова чета свој задатак и разоружала преко двадесет села Горње Реке. Сав тај посао свршен је без отпора и сукоба.

Међу разоружаним селима било је и село Кракорница у коме живи фамилија Талет Крифа паше који живи у Цариграду, а ту у селу са женама и децом на броју преко 80 душа живи његов стриц Сали ага.

Као човек од великог утицаја у околини као богат човек, Сали ага је помагао да се разоружање изврши на миру и изјавио је, да се против српске војске и новог стања неће бунити.

После неколико дана дошли су команданту неколицина људи из Кракорнице и околних села и причали, како су сазнали, да се Арнаути из Љуме и Малесије спремају да пређу Кораб планину, да их има на 1600 људи, те да упадну у Горњу Реку, побуне или попале села, која су се предала, а затим нападну батаљон у Мавровским Хановима, како би продрли у правцу Гостивара и појавили се у позадини дивизије.

Да бих сазнао, има ли и колико истине у овој ствари, јер су околни сељани често доносили оваке гласове, просто из страха и жеље да им се у село пошље које одељење војника, командант је упутио једну патролу од 15 људи под командом наредника Милосава Грубача да оде ка селу Кракорници, Штировици и даље ка Радошуну и извиди, има ли тамо у истини сакупљених Малисора. И наредник Грубач и војници из одређене патроле сами су се пријавили да изврше овај задатак. Командант је налазио да ће поверени посао боље извршити људи, који сами пођу и да ће бити способнији за борбу и штрапаце, него када се одреде онако средом. Патрола је ова пошла 29. октобра по подне и око 10 сати увече стигла је у Кракорницу где је преноћила. Ту је нареднику Грубачу долазио Сали ага са сеоским похом и уверавали су га,

да нема никакве опасности нити су се Малисори појавили у околини.

Сутра дан — 30. октобра спремао се наредник Грубач на полазак за Штировицу и послао у 7 сати пре подне свој рапорт у коме јавља оно што је напред речено. Али кад је изашао из куће и почео прикупљати људе био је изненађен пушчаном ватром из околних турских кућа.

Истог дана, пред мрак дојурили су преплашени сељани села Богдева и Врбена у Мавровске Ханове, да јаве команданту, да се у Кракорници бије бој између наше патроле и Арнаута-Малисораца, који су упали у село и напали патролу. Своја казивања су потврђивали тиме, што је неколико породица из Кракорнице избегло у село Врбен спасавајући чељад, пошто су им куће попалили Арнаути.

И ако је ово казивање било у супротности са јутрошњим рапортом наредника Грубача, ипак се мајор Пилетаћ није ни смео ни могао оглушити о категоричко тврђење ових људи, који су зајемчили живогом, да су својим ушима слушали пуцњаву и борбу, те се реши, да пошаље једно јаче одељење, које би претекло у помоћ послатој патроли.

Немајући тачних података о томе, колико је бројно јак нападач, нити у каквом се положају налази нападнута патрола, морао је озбиљно размишљати о том одашиљању јачег одељења, јер на тај начин је морао да ослаби и иначе свој ослабљени батаљон, од кога је дан раније послао педесет људи у Галичник, а настало је јак побољевање војника услед дотадањих прекомерних штрапаца и борби.

(Наставиће се).

Жене јунаци.

Редов моравске петеће бригаде,
Милица Лазовић, ћерка Војводе Марка Миљанова.

У госпођи Лазовићки, на глас објаве рата, узаврела је крв Марка Миљанова, па је и она с пушком у руци потекла у помоћ ослобођењу браће. Са моравском летећом бригадом пуковника Стеве Миловановића госпођа Лазовић издржала је све ратне штрапаце, а да нигде посуста-ла није. Она је својим мушким и јуначким држањем учинила част српском женскињу и показала се достојним дететом једног од највећих јунака новог доба.

Не имајући од срца мушка порода прослављени кучки херој, медушки Обилић, војвода Марко Миљанов тешка срца је склопио своје уморне очи, а кости његове под тврдим Медуном задовољно сада почивају у вечном миру, јер крв његова није усахнула ни у жилама женске деце његове.

Госпођа Лазовићка није прва Црногорка, која је с пушком пошла на бојно поље, а ни ово јој првина није, јер ју је славни отац и као младо девојче уза се водио у борбу против Турака, али је њена готовост, да се бори против душманина у већ одмаклом добу своје, када се и мушки ослобођавају војних дужности, достојна нашег признања и поштовања.

У извесном броју примерака случајном омашком је означено, да је г. Ђура Л. Докпћ командант 5., а треба да стоји 6. пука.

Ревизори и продавци се моле да неодложно одмах по пријему овога броја пошаљу обрачун и новац за јануар и фебруар.

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ.

ПОДНАРЕДНИК, ПИТОМАЦ ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

† Милош Н. Вујић

СЛАВНО ПАО 9. ОКТОБРА ПРЕД ПРИШТИНОМ

Поднаредник-питомац Војне Академије, син старог срп. ратника, који освети Чегир и Синђелића, артиљеријског капетана Николе, погинуо је јуначки у крвавој борби пред Приштином 11. октобра 1912. године. Јунак Милош јурио је напред соколећи војнике, а један непријатељски куршум сруши га и он је имао још само толико моћи да војницима довикне:

— Напред јунаци! Довршите победу!

Мртво тело младога јунака пренето је у Приштину и погребено на почасном месту, у близини српске цркве.

Требало је да mine више од пет стотина година, па да се Косово освети! Требало је више од пет стотина година злокобних векова да прође, па да се пушчаним димомпре каде гробови косовских јунака и витезова. На Приштини под бедемима тога старог српског града, пала је твоја крв, млади витеже, Милоше. Ти си, светећи ојађено српско робље, јуначки пао и твојом млађаном крвљу запечатио љубав према Отаџбини. Ти си својим младим животом одужио свети дуг земљи у којој си поникао.

Хвала нека је оцу, која те је Отаџбини наменио, мајци која те је српским млеком одојила и улила у тебе јуначки дух љубави и пожртвовања према Отаџбини твојој. Њима хвала, а теби и слава и хвала!

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА